

Összességében elmondható, hogy a nehézségek oka lehet külső interferencia, illetve a problémák adódhatnak a szerb nyelv belső szerkezetéből is.

Fontos beszámolni a nyelven kívüli sajátosságok szerepéről is, úgymint a gyorstempójú beszéd, a kellő artikuláció hiánya, a nehezen érthető, halk beszéd szintén jelentősen nehezítik a megértést. Szintén nyelven kívüli tényező a származási hely etnikai összetétele, a szerb nyelv rendszeres használatára való lehetőség megléte, a nyelvelsajátítás kezdetének ideje, valamint a család jellege (vegyes/nem vegyes). Az iskolai nyelvtanításban problémát jelent, hogy a szerb nyelvet tanító tanárok nem rendelkeznek a szerb mint idegen nyelv tanításához elengedhetetlen módszertani felkészültséggel, továbbá az, hogy a tanárok közül sokan nem beszélnek magyarul.

Az eredmények feldolgozása során a szerző bevezeti a nehézségi együttthatót, amely az egyes szférák nehézségi szintjét rögzíti. A nyelv funkcionális megoszlásának spektruma hét kommunikációs szférából áll: a szünetekben folytatott társalgás, a szülőkkel való beszélgetés, a barátokkal történő beszélgetés, az interneten keresztül folytatott társalgás (aktív nyelvi tevékenység), a tv nézés, a könyv olvasás, újságok és folyóiratok olvasása (passzív nyelvi tevékenység). A kapott eredmények összesítése során először összeszámolásra került, hány adatközlő jelölte meg nehézként a négy nyelvi kompetencia egy-egy részterületét. Ezt követően az így kapott eredmény összevetésre került a nyelvi kommunikáció hét szférájának egyikét megjelölő adatközlők számával. Az így kapott együtttható maximális értéke 1, míg minimális értéke 0. Majd következő lépésként összesítésre kerültek a négy kompetenciaterület eredményei, amelyeket szintén összevetettek a nyelvi kommunikáció hét szférájának egyikét megjelölő adatközlők számával, így alakult ki a közös együtttható, amelynek minimális értéke 0, míg maximális értéke 4. Továbbá minden alcsoport kétféle oszlott aszerint, hogy a válaszadók csak a magyar nyelvet használják, vagy pedig a szerb nyelvet akár egymagában, akár más nyelvekkel együtt. Az így kapott eredményeket grafikonon szemlélteti a szerző.

A szerb nyelv nehézségi együttthatója mindig magasabb: ha a magyar nyelv használata a domináns, az aktív nyelvhasználat során, ha az adatközlő homogén magyarul területről származik, ha nincs lehetősége a szerb nyelv rendszeres használatára, illetve ha gyermekkorában nem tanulta meg azt kellő alaposággal. Összességében a megkérdezettek 56%-a tartotta nehéznek a szerb nyelvet, míg 38%-uk könnyűnek, 5,25%-uk pedig egyszerűnek és könnyűnek találta azt.

Vékás Gábor

SZEMLE

Kisebbségek kultúrája

Az izraeli drúz közösség: identitás, állampolgárság és hazafiság kérdései

Nisan, Mordechai: The Druze in Israel: Questions of Identity, Citizenship and Patriotism = The Middle East Journal, 64. vol. 2010. 4. no., 575-596. p.

Izrael drúz kisebbsége különleges helyet foglal el az ország zsidó és arab lakossága mellett. Az izraeli lakosság mindössze két százalékát (a 7 millióból 122.400 főt) kitevő drúzok látszólag nem csak mennyiségileg vannak kisebbségben, az ország nemzeti-zsidó erkölcsi világképének sem szerves részei. Izrael elsőszámú kulturális meghatározását a bibliai környezetbe ágyazott zsidó nemzeti történelem és az ezzel kapcsolatban használt héber nyelv jelenti. A sokkal jelentősebb létszámú, túlnyomórészt palesztin származású és muszlim vallású izraeli arab kisebbséggel szemben a drúzok elszigeteltebb identitást választottak. Kimaradnak az ország fő ideológiai vonulatából, miközben nyelvükön és kultúrájuk bizonyos vonatkozásaiban osztoznak a nagy izraeli arab kisebbséggel. Ugyanakkor egyértelműen elhatárolódnak az arabok Palesztinához kapcsolódó ideológiájától.

Izrael zsidó és arab lakossága közé ékelődve a drúzok – erősen megkülönböztető identitásuknak és határozott politikai kiállásuknak köszönhetően – határozott nyomot hagynak Izrael etnikai és politikai térképén. A Közép-Kelet más területeihez hasonlóan, a többszörös identitás nem ritkaság Izraelben sem. A drúzok számára maga az izraeli öntudat – nem csupán az állampolgárság – egy olyan közösségi jellemző, mely figyelmeztet: nem csak a zsidók lehetnek izraeliek.

A drúz identitás lényege és szellemisége lenyűgözően időtálló, szilárdnak és teljesnek bizonyult hosszú generációkon keresztül, és ennek köszönhetően minden „identitáskrizist” sikerrel előre kivédett. Az izraeli drúz identitás kapcsán két elmélet szokott felmerülni. Az első az identitás „megépítéséről” szól, arról, amikor egy csoport tudatosan úgy dönt, hogy egy „jelentésháló” segítségével határozza meg önmagát. A csoport által kiépített szimbolikus jelentéstartalmakból felépülő világ a „kommunikációs kultúra” egész különálló univerzumát jelenti. A csoport minden tagja érti a másikat, ugyanúgy érez bizonyos események kapcsán, és azonos módon reagál a fenyegetettségre vagy az örömteli eseményekre. A drúzok eseté-

ben ez azt jelenti például, hogy egyedül ennek a nemzetiségnek a tagjai azonosulnak ötszínű zászlójukkal, csak ők ismerik el április 25-ét nemzeti ünnepnek, egyedül ők tanulnak a különálló drúz oktatási rendszerben és vesznek részt a frissen megalakult drúz ifjúsági mozgalomban. A drúz identitás/etnikum meghatározásának alapja a környező arab népességtől való ön-megkülönböztetés.

Egy, a fentiekkel párhuzamban álló, de azoknak ellentmondó elmélet szerint szintén „szociológiai világteremtéssel”, „a másik” kategóriájának megteremtése által történik egy csoport identitásának megformálása. Ez a fajta identitásalkotás azonban arra törekszik, hogy a másik identitását leépítse, és újra cserélje. Ha megfontoljuk, hogy a drúzok arab identitása valójában lehet, hogy csak egy atyáskodó külső hatalom által a csoportra erőltetett nézet, láthatjuk, hogy Izrael szándéka a drúzok arab öntudatának leépítése volt, abból a célból, hogy a közösséget mint kizárólag és jellegzetesen drúzt állíthassa be.

A drúz kisebbség egy élő, lélegző „vér közösség”: a tagok beleszületnek, kívülről nincs bejárás. A közösség tagjai elkötelezettebbek a csoport-összetartás hagyományos értéke iránt, mint a politikai engedelmesség racionális értéke iránt – noha nemzeti lojalitásuk megkérdőjelezhetetlen. Ez a kettősség húzódik a háttérben akkor is, amikor a drúzok, közösségi érdekeiket fenyegetve érzvén, szembeszállnak a törvénnyel. Ez nem Izraellel szemben tanúsított hűtlenségük bizonyítéka, sokkal inkább közösségük iránt érzett rendíthetetlen elkötelezettségük érvényesülése. Ne feledjük, hogy a drúzok nem igyekeznek nacionalista-politikai igényeket érvényesíteni. Történelmük olyan szerepet rótt rájuk, mely szerint a független államiság igénye nélkül kell fenntartaniuk közösségüket és kultúrájukat. Az izraeli drúzok, szellemi kiegyensúlyozottságuknak köszönhetően, úgy tűnik, meglehetősen természetességgel képesek alkalmazkodni a nehéz társadalmi körülményekhez. Ebből a szempontból a katonai szolgálat a drúz identitás „kulturális horgonyául” szolgál: itt megnyilvánulhat velük született férfiasságuk, kifejezésre juthat erőfölényük az arab kisebbséggel szemben, biztosított csoportjuk védelme, és morálisan megalapozhatják teljes egyenjogúságukat. Hatalmas felfordulást okozna, ha a drúzok nem szolgálnának többé a hadseregben. A csoport önmagáról alkotott képe és helyzete jelentősen romlana az izraeli társadalomban.

A drúz közösség „integráció-elidegenedés arányát” felmérhetnénk azáltal, hogy egymás mellé helyezzük az integrációs jellemzőket (például állampolgárság, katonai szolgálat) és az elidegenedés tényezőit (lásd: egyenlőség hiánya, nyelvi-kulturális megkülönböztettség). A drúzok helyzetének felmérésére egy másik alternatívát jelent, ha megpróbáljuk elhelyezni őket egy skálán a zsidó és a muszlim lakosság viszonylatá-

ban. Mitológiai és katonai nézőpontból a zsidókhöz állnak közel, nyelvi és kulturális szemszögből azonban az arabokhoz. Mindkét lehetőség jól érzékelteti, micsoda tépelődéssel jár a drúz kisebbséghez tartozni (főleg fiatakként), még nyilvánvalóan elszigetelt, stabilan álló önazonosságuk tudatában is. A drúzok a történelem azon tragikus sorsú népei közé tartoznak, melyek fenntartják még az önérvényesítés és győzelem távoli látomását.

Dézi Tímea